

А. Ф. Бос
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доц. Зорницький А. В.

Новітні запозичення зі слов'янських мов у сучасній англійській мові

Англійська мова є однією з найбільш розповсюджених мов на планеті, а тому, як і будь-яка жива мова, вона вступає у взаємодію з іншими мовами, збагачуючи словниковий склад мови-реципієнта та збагачуючись сама. Наслідки цього процесу зачіпають різні рівні мовної структури. Найбільше процес взаємодії мов проявляється на рівні запозичень. Як зазначає Ю. А. Зацний, "різні сфери життя перетворюються на один із головних постачальників лексико-фразеологічних інновацій у сучасну англійську мову" [8; 164]. Метою нашої статті є розкриття даного процесу на матеріалі запозичень зі слов'янських мов.

Дослідженням процесу запозичення та класифікації запозичень займалися такі вітчизняні лінгвісти, як І. В. Арнольд, Т. І. Арбекова, О. О. Потебня, О. І. Смирницький, Л. А. Булаховський, Ю. А. Зацний. Слід зазначити, що зарубіжні лінгвісти Л. Блумфілд, Г. Пауль, А. Мейє, Е. Хауген та ін. також надавали великого значення запозиченням [1; 348] – зокрема й тим, які історично увійшли до складу англійської мови, надавши їй самобутнього вигляду та специфічної словникової «гнучкості».

Варто зазначити, що в межах нашої роботи під поняттям «слов'янські мови» ми розглядаємо лише таку вибірку: українська, російська та польська мови.

Запозичення в англійській мові з'являлися впродовж всього її розвитку, поясненням чого можуть слугувати різні фактори. Як зазначає американський лінгвіст А. Бо: «...різноманітність культур, які виражаються через мову, є нагадуванням про те, що історія англійської мови – це історія культур у їх взаємодії на протязі останніх 1500 років » (тут і далі переклад наш – А. Бос) [6; 352]. Згідно з цим твердженням, розглядати запозичення як суто лінгвістичний процес не є раціональним. Так, у наш час, на тлі глобалізації та понаднормового впливу ЗМІ, процес запозичення набирає надзвичайних масштабів. У зв'язку з важливістю швидкої передачі інформації в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. слова зі слов'янських мов легко проникають в англійську.

Перші запозичення зі слов'янських мов датуються в письмових джерелах кінцем XV – поч. XVI ст. Вони зафіксовані у письмових джерелах – різноманітних нотатках окремих осіб, які провели певний час на слов'янських землях. Чи не найвідомішим з-поміж таких мандрівників є дипломат Джильс Флетчер Старший (Giles Fletcher Senior), автор праці «Про Руську об'єднану співдружність» (Of the Russe Common Wealth (1591)), яка вмістила в собі велику кількість слів на позначення географічних назв, урядової, правової та церковної термінології. Важливе місце серед письмових пам'яток займає щоденник шотландського солдата, а пізніше генерала російської армії та близького друга Петра I – Патріка Гордона (Patrick Gordon) (1635-1699). Також важливий внесок зробили: мандрівник та мінералог Едвард Даніель Кларк зі своєю фундаментальною роботою «Подорожі до різних країн Європи, Азії та Африки» (1810-23) (Travels in Various Countries of Europe, Asia, and Africa) і картограф Джон Перрі (John Perry) та його робота «Країна Росія» (1716) (State of Russia) [4; 318].

В період з XV по XIX ст. в англійську мову увійшли наступні запозичення:

з української мови	з російської мови	з польської мови
bandura, chumak, cossack, holubtsi, hopak, horilka, kovbasa, lymonnyk, paska, pyrih (pyrizhky, pyrohy), pysanka, varenyky.	arsheen, vedro, beluga, losh, zubr, droshky, telega, boyar, czar, saback, choom, isba, kibitka, ostrog, yurt, chark, ikary, kasha, koumiss, kvass, vodka, ikon, knout, moujik, saffian, shaman, shuba, steppe, strelitz.	hetman ('гетьман'), uhlan ('улан'), ogonek ('наголос на голосній'), pierogi ('вареники'), rendzina ('рендзина'), kielbasa ('ковбаса'), zloty ('злотий'), oberek ('оберек (різновид танцю)'), horde ('орда'), gherkin ('корнішон').

Загальновідомим є той факт, що напочатку 20-ого століття мовна ситуація на слов'янських землях була досить складною – українські землі знаходилися під владою Росії, а українська мова вважалася лише діалектом. Зі встановленням радянської влади та початком політики «коренізації» такий стан речей ненадовго змінився, однак у подальшому знову поступився місцем потужній русифікаторській політиці. Цей період ознаменувався появою найперших запозичень комуністичної ери: Cheka, Comintern, commissar, Gosplan, kolkhoz, kulak, liquidate ('to kill'), Menshevik, Soviet, Stakhanovite, subbotnik, vozhd.

У другій половині XX століття в англійську мову продовжувала проникати певна кількість запозичень з російської, хоча цей процес і не набув масового характеру. Однак, поширені слова, які позначали специфічно радянські реалії, все ж залишили слід в англійській лексиці. Здебільшого вони пов'язані з такими сферами, як космонавтика, політика, меншою мірою повсякденне життя (agrogod, apparat, apparatchik, disinformation, intelligentsia, kalashnikov, katyusha, KGB, kolkhoz, Komsomol, kray, Kremlin, lunokhod, marsokhod, N.K.V.D., oblast, okrug, planetokhod, politbureau, rayon, refusenik, resident, samizdat, samizdatchik, SMERSH, sovkhoz, sputnik, tovarish, udarnik) [7]. У той же запозичення з інших слов'янських мов СРСР були нечисленними, оскільки основною мовою спілкування була російська.

У XXI ст. випадки вживання запозичених слів слов'янського походження стають більш частотними. Все частіше в англійських періодичних виданнях, таких як Forbes, The Telegraph, The Times та ін., а також в мові повсякденного спілкування (сайтах, блогах, діалогах) з'являються слова слов'янського походження, що свідчить про продовження і навіть певну активізацію процесу проникнення слов'янських запозичень в сучасну англійську мову. Наприклад:

- ✓ Sanctions are a *potemkin policy*, deployed in the absence of any effective alternative.
- ✓ I hurried to complete a paper for peer review and possible publication in a *zbornik*.
- ✓ Very nice hat, better than in the pictures! I will buy other *ushankas* for the rest of my family!
- ✓ Love the "*babushka*-style" *semchki* and *petushok* candy :) тощо.

Як зазначає Дж. Алгео, запозичення можна поділити на чотири типи.

Власне запозичення (simple loans) – це запозичення, які асимільовані англійською мовою, іноді зі змінами у правописі, щоб зробити вимову більш комфортною. Наприклад: borscht [bɔ : ʃ t], borsch [bɔ : ʃ].

Адаптовані запозичення (adapted loans) – запозичення, які включають лише незначні зміни в морфологічній формі замість модифікації фонології слова. Наприклад, іноземне закінчення слова може бути упущеним або заміненим на варіант, адекватний мові: folkloristics від російського *фольклористика*.

Запозичення значення або ж калька (loan translations or calques) – запозичення, які відрізняються від вищезгаданих тим, що вони не є іноземними за формою, однак мають «іноземне» значення. Замість запозичення слова англійська мова запозичила лише значення, адаптувавши його до вже існуючого слова. Розглянемо такі приклади:

Російська мова	Англійський відповідник
<i>шапка-пирожок</i>	ambassador
<i>«Безбожник» (назва журналу)</i>	'The Godless'
<i>тулуп / дубленка</i>	sheepskin
<i>субботник</i>	saturdaying

Також було виділено окрему групу запозичень – часткові запозичення (partial translations). Вони, як правило, складаються з двох частин – одна з них – це запозичене слово, а інша є словом або флексією мови-реципієнта. Наприклад: agro-city, agro-town і власне запозичення – agrogorod, refusenik від російського *отказник*. В останньому прикладі флексія -nik – залишок з мови джерела, а refuse – частина англійського походження [2].

Словниковий склад сучасної англійської мови змінювався і доповнювався на протязі багатьох століть і на даний момент включає безліч запозичень різних типів. Проаналізувавши основні типи запозичень та застосувавши їх до матеріалу, який нас цікавить, можна дійти висновку, що запозичення зі слов'янських мов займають важливе місце в сучасній англійській мові та мають певний вплив на різні рівні останньої. Сучасна англійська мова не є сталою системою, вона змінюється та розвивається, таким чином виступаючи складовою лінгвістичної історії людства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аракин В. Д. Очерки по истории английского языка / В. Д. Аракин. - М., 1955. – 348 с.
  2. Algeo J. The Origin and Development of English Language [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [http://www.kaa.ff.ukf.sk/attachments/article/39/The%20Origins%20and%20Development%20of%20the%20English%20Language%20\(Textbook\).pdf](http://www.kaa.ff.ukf.sk/attachments/article/39/The%20Origins%20and%20Development%20of%20the%20English%20Language%20(Textbook).pdf)
  3. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка: Підручник. / И. В. Арнольд. – М., 1959. – 367 с.
  4. Блумфилд Л. Язык. / Л. Блумфилд. – М.: Прогресс, 1968. - 608 с
  5. Білецький А.О. Про мову і мовознавство: Навчальний посібник/ Білецький А.О. – Київ: АртЕк, 1997. – 224 с.
  6. A. C. Vaugh A History of the English Language / A. C. Vaugh. - London: Routledge, 2012. - 464 p.
  7. British National Corpus Режим доступу : <http://corpus.byu.edu/bnc/>
  8. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів: ПАІС, 2007. – 228 с.
- Hargraves O. New Words / O. Hargraves. – Oxford University Press, 2004. – 320 p.